

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ МІЖ СЕКТОРАМИ З ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА УПРАВЛІННЯ ТОВАРНОЮ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

У роботі обґрунтовано вдосконалення та шляхи його здійснення щодо організаційних та контрольних аспектів в обліковому процесі товарної дебіторської заборгованості з метою ефективного управління нею.

Ключові слова: *товарна дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю, платоспроможність, модифікація, інформаційна оперативність, контроль дебіторської заборгованості.*

На сьогодні питанням щодо пошуку пріоритетних напрямків підвищення управління дебіторською заборгованістю присвячені роботи та розробки таких вчених, як Дж. К. Ван Хорн [3, с. 272], Л. А. Бернстайн [1, с. 112, с. 402, с. 528], О. С. Стоянова [4, с. 352], І. О. Бланк [2, с. 139] та багатьох інших. При цьому в наукових працях залишаються недостатньо дослідженими аспекти щодо окремих складових дебіторської заборгованості, зокрема на металургійних підприємствах, що і обумовлює актуальність цього питання. Тому існує необхідність вирішення проблем за допомогою розробки та обґрунтування нових наукових пропозицій стосовно вдосконалення управління дебіторською заборгованістю за товари, роботи та послуги.

Метою нашого дослідження було обґрунтування необхідності вдосконалення контролю та інтеграції процесу обробки облікових даних щодо товарної дебіторської заборгованості з метою ефективного управління нею на металургійних підприємствах. Для вирішення поставлених завдань необхідно сформулювати модель функціонування інформаційного обміну між ділянками з обліку, контролю та управління товарною дебіторською заборгованістю в автоматизованому середовищі.

Особливості обліку товарної дебіторської заборгованості на промислових підприємствах зумовлюють необхідність упровадження додаткових процедур щодо автоматизації обліку розрахунків за товари, роботи та послуги. Цей аспект має велике значення для підприємств металургійного комплексу, які мають широке коло замовників, значний перелік продукції та особливості, характерні тільки для своєї галузі. Тому моделювання механізації обліку та руху товарної дебіторської заборгованості вимагає застосування аналітичного обліку, який повинен ураховувати як кількісні, так і якісні показники певної галузі. Така система обліку потребує злагодженої організації, чіткого контролю, ефективного управління та взаємозв'язку між зазначеними складовими в автоматизованому середовищі.

Автоматизація аналітичного обліку зі створенням кількох паралельних аналітичних рахунків до кожного рахунку синтетичного обліку дає можливість багаторазово використовувати, змінювати, доповнювати та перегруповувати записані дані,

підвищуючи тим самим рівень організації облікових процедур.

При моделюванні автоматизованої обробки облікових даних щодо товарної дебіторської заборгованості відбувається лише модифікація записів і сортування інформації відповідно до нормативної бази за чинними стандартами, принципами та методами системи бухгалтерського обліку, не порушуючи законів, цілісності та фундаментальності основних складових самої системи, на основі яких відбувається її функціонування.

На практиці використання такої моделі дає можливість не обмежуватися лише процесом реєстрації господарських операцій, а й упровадити в автоматизованій системі інтегрований процес обробки облікових даних із здійсненням контролю інформації про стан і рух господарських процесів та про результати діяльності підприємства, пов'язані з товарною дебіторською заборгованістю. У технічному та організаційному плані виконання функціональних процедур зазначеної моделі дасть можливість оперативно отримувати достовірну та надійну інформацію.

Використання запропонованої моделі в сучасних реаліях економічного середовища обґрунтовано можливістю металургійних підприємств використовувати таку форму бухгалтерського обліку, у якій облікова інформація оперативно обробляється з урахуванням галузевих особливостей.

В інформаційній системі бухгалтерського обліку щодо товарної дебіторської заборгованості важливе місце займає первинна вхідна та вихідна інформація, яка потребує комплексної систематизації і забезпечує зв'язок і організацію багаторівневого інформаційного обміну між необхідним ділянками і секторами з управління, обліку та контролю дебіторською заборгованістю.

Основна маса облікових даних повинна групуватися за економічним змістом вихідних показників для отримання ефективної технології обробки інформації. Таким чином економічні потреби металургійного підприємства диктують чітке структуроване визначення завдань обліку, які повинен вирішувати та виконувати кожний спеціаліст з обліку, управління та контролю товарною

дебіторською заборгованістю.

Для вирішення поставлених завдань повинна бути сформована єдина база даних, у якій формується на виході підсумкова інформація, отримана протягом звітного періоду у міру її надходження з різних ділянок обліку товарної дебіторської заборгованості. Первинний облік у процесі обробки облікових даних займає найбільшу питому вагу за часом та об'ємом (завдяки великій кількості видів первинних документів та їх реквізитів), тому його автоматизація, розробка шаблонів і врахування галузевих особливостей у системі інформаційного обміну мають велике значення. Це питання можливо вирішити за допомогою впровадження додаткових секторів, ділянок, спеціалізованих робочих місць із залученням нових спеціалістів або спеціалістів, які вже працюють на підприємстві (проведення моніторингу наявного складу співробітників з подальшими кадровими переміщеннями) з розмежуванням їх цілей та функцій.

Отже, для існування цієї моделі в системі автоматизованого обліку необхідно та достатньо впровадження додаткового автоматизованого робочого місця, працівник якого буде відповідальним за введення і облік інформації щодо надходження готової продукції на склад та її відвантаження зі складу. Використання такої структурної одиниці або сектору дасть можливість обробити великий масив даних, сформувати типові документи, потрібні для певного підприємства, прискорити роботу з документами, які найчастіше використовуються, розвантажити роботу наступних рівнів та зекономити час. Кількість уведення структурних одиниць або кількісний склад секторів та ділянок залежить від масштабів підприємства, особливостей його господарської діяльності. Тому рішення щодо їх кількісних, структурних та функціональних аспектів визначається керівництвом підприємства.

Слід розуміти, що оперативність первинного обліку надає інформації цінності в її своєчасному використанні. Таким чином, запропонована модель забезпечує формування необхідного та розгорнутого масиву даних щодо товарної дебіторської заборгованості, показники та звітна інформація якого створюється на основі синтетичного та аналітичного обліку товарної дебіторської заборгованості всіх рівнів, для ефективного управління нею. Також важливим моментом для цієї моделі є те, що вирішення завдань і виконання функцій, які мають виконуватися з її допомогою, повинні мати обов'язковий зв'язок з іншими елементами облікової системи.

Бухгалтерія виконує обробку, формування та проведення даних на своїй стадії, які вже мають певні шаблони, типові групування і класифікацію щодо замовників та їх розрахунків, використовуючи при цьому інформацію попереднього рівня та не витрачаючи на неї час.

Ураховуючи специфіку роботи металургійних підприємств, уведення та використання додаткового автоматизованого робочого місця, сектору, виконання на ньому спеціалістом функціональних процедур не потребує великих витрат та масштабної реструктуризації відділів та підрозділів підприємства.

Практика показує, що облік товарної дебіторської заборгованості вимагає значної уваги до організації аналітичного обліку не тільки за кількісними показниками, але й за якісними характеристиками

клієнтів, їх замовленнями, групуванням клієнтів за певними класифікаційними ознаками тощо. Для виконання зазначеного кола операцій необхідне впровадження сектору з управління товарною дебіторською заборгованістю. Зазначений сектор буде відповідальним не тільки за аналіз отриманих даних та прийняття управлінських рішень, а й за розробку, стандартизацію і організацію внутрішньої інформації з первинного та аналітичного обліку, для бухгалтерії та складу готової продукції.

Важливість здійснення контролю залишається безперечно обов'язковим і необхідним елементом у діяльності будь-якого підприємства. Але автоматизовані системи обмежуються лише перевіркою підсумків в облікових регістрах і документах. У зв'язку з цим, арифметичні процедури контролю потребують обробки і аналізу отриманих результатів з боку законності, економічного змісту та виявлення причин щодо зафіксованих порушень. Тому доцільним є впровадження сектору контролю та осіб, відповідальних за цю ділянку в системі управління товарною дебіторською заборгованістю.

Для реалізації функцій запропонованої моделі необхідна чітка координація взаємодії персоналу і руху документів, уточнення і визначення форм звітних та проміжних документів, узгодженість галузевих факторів та їх урахування в системі обліку. Такі заходи дають можливість вивчити стан наявної системи, проаналізувати її недоліки та переваги, а також обґрунтувати доцільність формування нової системи.

Для адаптації запропонованої моделі та її впровадження рекомендоване залучення спеціалізованих фірм з налагодження комп'ютерних програм та навчання персоналу.

Оптимальність і ефективність обраної комп'ютеризованої системи для конкретного підприємства індивідуальна, а її цільове призначення та експлуатаційні можливості повинні приносити корисні та позитивні результати. Тому необхідно виділити низку основних негативних характеристик, які слід ураховувати та оминати при розробці критеріїв для інтегрованої моделі.

Негативні характеристики:

- витрати на придбання, впровадження, обслуговування, підготовку персоналу перевищують очікувані користь і перевагу;
- складність і незрозумілість документації;
- відсутність та неузгодженість взаємозв'язку з іншими ділянками і процесами бухгалтерського обліку;
- ускладнення або відсутність полегшення обліку товарної дебіторської заборгованості;
- ускладнення аналітичного обліку товарної дебіторської заборгованості;
- відсутність контрольної функції;
- відсутність збереження, конфіденційності та безпеки даних;
- нездатність системи адаптуватись до змін у системі бухгалтерського обліку;
- неможливість модифікації (зміни у компонуванні, групуванні, сортуванні тощо).

Запропонований підхід дає можливість здійснити стандартизацію і уніфікацію однотипних операцій та однакової документації при їх використанні на

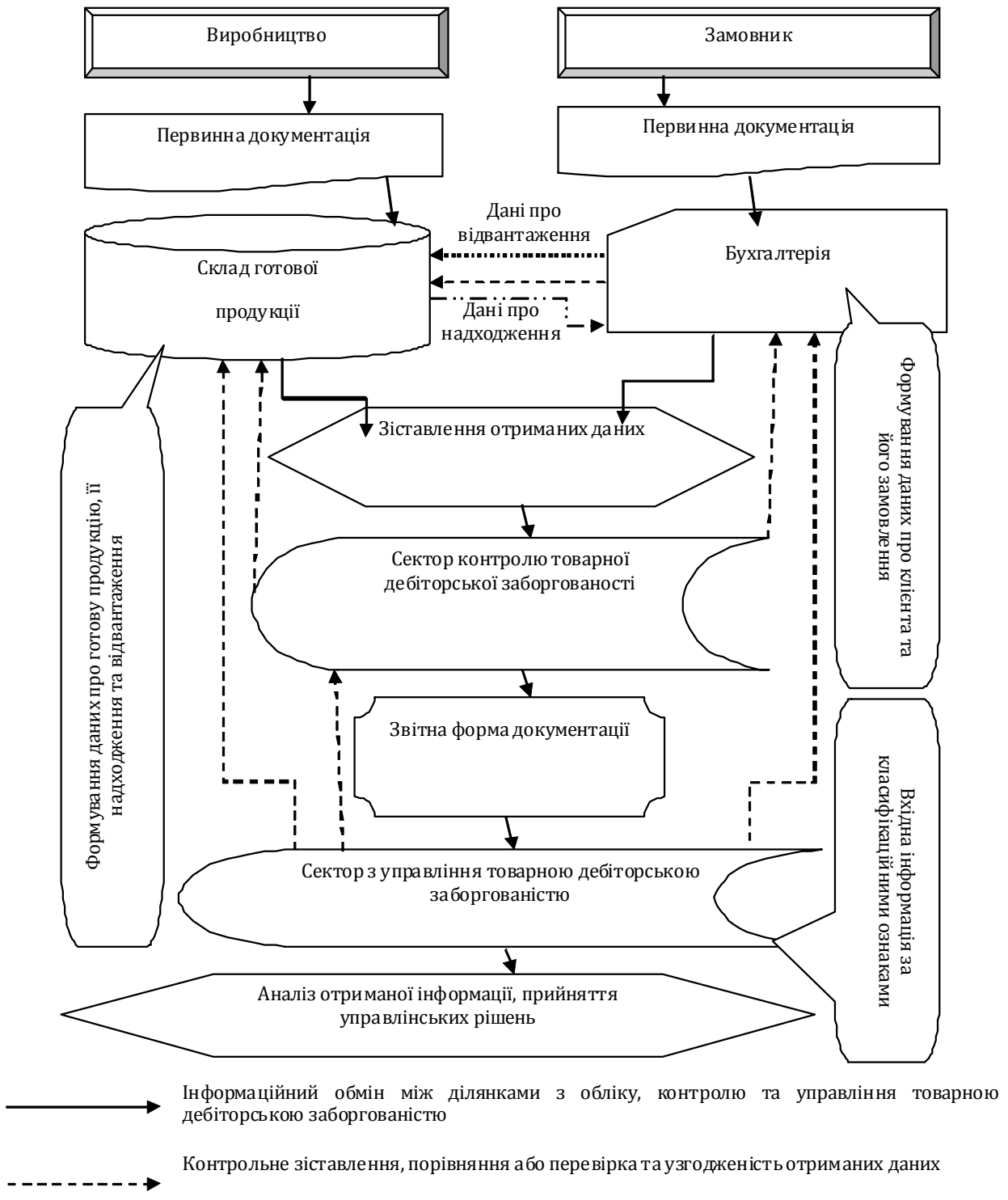

Рис. 1. Модель функціонування інформаційного обміну між ділянками з обліку та контролю щодо управління товарною дебіторською заборгованістю в автоматизованому середовищі

однорідних підприємствах. Також особливістю такого підходу є здійснення:

- обліково-аналітичних функцій;
- контрольних функцій;
- управлінських функцій;
- модифікації;
- інформаційного обміну.

Інформаційний потік даних, на який спирається функціонування запропонованої моделі, характеризується певними класифікаційними ознаками.

Отже, сукупність інформації про товарну дебіторську заборгованість, яка надходить на підприємство та формує його фінансову політику, можна класифікувати наступним чином, а саме:

- інформація, яка наводиться у фінансовій звітності та примітках до фінансової звітності;
- інформація, яка не наводиться у фінансовій звітності та примітках до фінансової звітності;
- зовнішня інформація;
- внутрішня інформація.

Інформація, яка наводиться у фінансовій звітності та її примітках, є обов'язковим етапом бухгалтерського обліку та постійною складовою господарського процесу. Для інформації такого роду є характерним узагальнення даних. Їх використання, безумовно, дає можливість оцінити основні показники діяльності партнера, але цих даних недостатньо для аналізу більш тонких нюансів, які можуть суттєво вплинути на подальший розвиток та результат роботи з певним контрагентом.

Інформація, яка не наводиться у фінансовій звітності та її примітках, але містить додатковий масив даних, є не менш важливою для управління дебіторською заборгованістю. До неї належить інформація про замовника та діяльність його підприємства, кредитоздатність контрагента та його репутацію, попередній досвід роботи з ним та його платіжна дисципліна, детальний та розгорнутий аналіз підприємством-кредитором своїх аналітичних рахунків з управлінського обліку щодо дебіторської заборгованості підприємства-покупця, оцінка додаткових характеристик рівня платоспроможності тощо.

Отже формування інформаційної бази за допомогою як внутрішніх джерел, так і зовнішніх дає підстави зробити діагностику реального стану діяльності клієнта та здійснити диференціацію даних для вибору форми кредиту та умов його надання.

Сформована модель функціонування інформаційного обміну між ділянками з обліку, контролю та управління товарною дебіторською заборгованістю, яка, на відміну від наявних, ґрунтується на експертизі, підкріплюється не тільки арифметичними даними, а й шляхом логічного вивчення та вирішення питань. Звірка даних у запропонованій моделі відбувається шляхом інформаційного обміну на базі контрольного зіставлення, порівняння або перевірки та узгодженості отриманих даних в автоматизованому середовищі між секторами. Таким чином, запропонований процес обробки даних та контроль за його виконанням є підґрунтям і основою ефективного управління товарною дебіторською заборгованістю.

Список літератури

1. Бернштейн, Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация [Текст] / Л. А. Бернштейн: Пер. с англ. / науч. ред. перевода чл.-кор. РАН И. И. Елисеева. Гл. редактор серии проф. Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 624с.: ил. – (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту). (стр. 112-118, 402-409, 528-538)
2. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс [Текст] / И. А. Бланк. - К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 528 с. (стр. 139-155).
3. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами [Текст] / Дж. К. Ван Хорн ; Пер. с англ. / Гл. ред. Серии Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.: ил. - (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту). Стр. 272-290.
4. Финансовый менеджмент: теория и практика [Текст] : учебник / Под ред. Е. С. Стояновой. – 4-е изд., перераб. и доп. - М.: Изд-во «Перспектива», 1999. – 656 с. стр. 352-356.

РЕЗЮМЕ

Чакалова Наталья

Формирование модели функционирования информационного обмена между секторами учета, контроля и управления товарной дебиторской задолженностью

В данной работе предложено обоснованное усовершенствование и пути его осуществления относительно организационных и контрольных аспектов в учетном процессе товарной дебиторской задолженности с целью эффективного управления ею.

RESUME

Chakalova Natalia

Formation of model of the functioning of information exchange between the sectors of accounting, control and management of commercial receivables

This paper presents the grounding and the ways of its implementation regarding the institutional and regulatory aspects of the accounting process in commodity accounts receivable with the purpose of its effective management.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2012 р.